

Једна од прихватљивих тековина политичког суда у Хагу, чији је задатак да прикрије геополитичке стратегије и тактике великих сила у разбијању Југославије, јесте концепт културе некажњивости, према коме људи са наших простора (Балкан) сматрају да могу урадити противзаконите ствари и остати законски некажњени. Овде, наравно, треба бити врло опрезан и приметити да ће у наведеном хашком случају заиста остати некажњени највећи кривци – инострани актери. Због тога хашко схватање културе некажњивости треба проширити и на оне заиста недодирљиве за закон – на људе изнад закона (свет).

Пођимо редом

Мали човек наше културе сматра да има право да се вози без карте возилом јавног превоза и да због тога неће платити казну. Када се суочи са казном, у највећем броју случајева јој се противи различитим стратегијама, од невештог става до свађе, али у крајњем ту казну доживљава као велику неправду. У позадини оваквог става вероватно стоји несвесно схватање да је држава у којој живи туђа или да је она дужна, чак и ако је његова, да му обезбеди бесплатан превоз.

Директор државне установе сматра да има право да покраде буџетска средства или директно кориснике услуга и да уз то задржи свој душевни мир, чисту моралну савест и незаконито стечени комфор. Овај менаџерски друштвени слој поприлично је широк и људи који му припадају подстичу једни друге у незаконитом понашању које тако постаје локално друштвено правило, као и оно из аутобуса.

Када ухапсе преступника из овог друштвеног слоја, најчешће га због политичких потреба одмах осуде у новинама, потом буде мрцварен у „бесконачном“ правосудном поступку чији је смисао да ограничи друштвену штету издвајањем осумњиченог из друштвене мреже чији је органски део. Потом, пошто остали актери крађе остану заштићени, поступак буде обустављен, суспензија са радног места заборављена, и наш преступник се враћа, прочишћен и упозорен да други пут буде паметнији, међу своје.

Некада ствари крену мимо плана

Мање обавештени преступници помисле да ће заиста бити кажњени, или журе да се врате на функцију, или не могу да одоле формираној психичкој зависности од лоповлука и привилегија (или једноставно моћи) и изгубе стрпљење. Они имају дубок осећај неправде која им је учињена, и пре суда осуде сами себе, и то неопозиво.

Питање постојања моралне савести овде остаје под велом тајне. У свету, посебно у менаџерској култури, питања добра и зла после другог светског рата постепено су замењена појмовима позитивног и негативног, ефикасног и неефикасног, препознатог и непрепознатог, одрживог и неодрживог, успешног и неуспешног. У том контексту, заиста је шокантно да један успешан и угледан грађанин оде у затвор. Шок дезинформисане јавности ипак је мањи од шокираности индоктринираног менаџера.

У вредносном систему моралног релативизма, тачније постмодерне аморалности, казна не ослобађа кривице, као што ни пре тога кајање није ослобађало од греха. Појединац је препуштен свом прецењеном разуму, слободно схваћеном интересу, двосмисленој добробити, у крајњем – лажној слободи. У мутним водама постмодерне настраности, преступник, уз малу помоћ издавача и медија, може бити промовисан у културног хероја, наравно ако се срећно сусретну интерес и профит.

Али у највишим друштвеним сферама све тече по плану

Менаџерски друштвени слој извршава оперативне задатке власничких структура. Када погледа свог послодавца, припадник ове друштвене касте осети се сиромашним, осујећеним, чак оштећеним. Спровodeћи незаконите налоге свог газде, упознат са тананим механизмима обмана и превара, у недостатку личне моралне савести, колико год да је богато плаћен за моралне злоупотребе свог стручног знања, просечан менаџер остаје ипак зелен од зависти. А највећу завист изазива стварна некажњивост оних горе.

Парадокс се састоји у томе што су ти горе познатији од оних доле. Њихова лица сваког дана гледамо на телевизијским екранима, њихова имена изговарамо са поштовањем или потиснутом завишћу. Истина је, понекад и сами морамо да се потрудимо да сазнамо имена и биографије тих људи. Али тај труд, руку на срце, и није тако велики (због тога ћемо изоставити линкове).

Решење ове тајне даћемо само у овлашним назнакама. Почињен је „економски магnum crimen“ - не знају се починитељи злочина. Али транзиција чак и када је пљачкашка има своје установе: агенције (за приватизацију, на пример) или ревизорске куће (рецимо Дилојт). Можемо чак завирити у понеки економски институт. Најдрскији могу слободно и демократски да гурну нос у Владу. Даље иде све лакше. Приметићемо како се нека имена понављају. Остаје још само да схватимо да су то релативно богати људи у осиромашеном друштву.

Потом, сасвим мирно, у духу културе некажњивости, у духу незлобивости и мира у кући, можемо да одмахнемо руком и кажемо: „Па лепо, нека. Успешни људи. Бити богат значи бити паметан. И ја могу да се шверцујем у аутобусу. Ко може да ми забрани. Валидатор? Уосталом, показаћу ја њима на изборима.“

Невоља је једино у томе што некажњиви не излазе на изборе, а изабрани „не воле“ да их кажњавају.